

CYNGOR SIR YNYS MÔN / ISLE OF ANGLESEY COUNTY COUNCIL	
CYFARFOD:	Pwyllgor safonau
DYDDIAD:	14 Medi, 2016
TEITL YR ADRODDIAD:	Cynghorau Cymuned dan Ddeddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2015
PWRPAS YR ADRODDIAD:	I adrodd ar y gofynion presennol o ran datgan diddordebau gan Gynghorwyr Cymuned
ADRODDIAD GAN:	Cyfreithiwr - Llywodraethu Corfforaethol
SWYDDOG CYSWLLT:	Mared Yaxley; mwyys@ynysmon.gov.uk ; Ffôn: 01248 752566

1. CYFLWYNIAD A CHEFNDIR

Mae Deddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2015 wedi egluro'r sefyllfa o ran cofrestru buddiannau diddordebau gan gynghorwyr tref a chymuned. Cyn yr adolygiadau a ddisgrifir yn eitem 12 ar y rhaglen, mae angen i'r Pwyllgor Safonau fod yn ymwybodol o'r disgwyliadau statudol gan mai'r rhain yw'r safonau y byddir yn asesu cydymffurfiaeth yn eu herbyn yn yr adolygiadau a gynhelir yn y man.

2. GOFYNION O RAN CYNGHORWYR TREF A CHYMUNED

Ynghlwm yn **Atodiad 1**, ceir dyfyniad o gyngor a anfonodd Un Llais Cymru allan i'w aelodau, dyddiedig 10.8.2015. Mae'n esbonio nad oes unrhyw ofyniad i gynghorwyr tref a chymuned gwblhau cofrestr "sefydlog" o ddiddordebau.

Mae'n amlwg o'r cyngor y bu peth dryswch ynglŷn â'r mater hwn, gyda chyngor amrywiol yn cael ei gyhoeddi ar wahanol adegau gyda disgwyliadau a oedd yn gwrthdaro. Cytunir bod y wybodaeth a gynhwysir yn **Atodiad 1** yn esbonio yn gywir y sefyllfa bresennol.

Yn ogystal, mae canllawiau dyddiedig 2 Mawrth 2016 gan yr Is-adran Democratiaeth Llywodraeth Leol yn Llywodraeth Cymru hefyd yn cadarnhau: "**bod cynghorwyr cymuned yn parhau i fod wedi eu heithrio o'r gofyniad i gofrestru rhai diddordebau ariannol a diddordebau eraill ymlaen llaw**".

Felly, mae'r gofynion cofrestru o dan y côd ymddygiad ar gyfer cynghorwyr tref a chymuned yn cael eu crynhoi isod: -

- a) Mae'n rhaid i Gynghorwyr ddatgelu ar lafar, unrhyw ddiddordebau personol ac, os yn briodol, ddiddordebau sy'n rhagfarnu, fel a phan fydd y diddordeb hwnnw'n berthnasol i'r mater dan ystyriaeth.
- b) Pan fydd Cynghorwyr yn datgelu diddordeb am y tro cyntaf mewn cyfarfod, rhaid iddynt roi cadarnhad ysgrifenedig o'r diddordeb hwnnw i'r clerc cyn diwedd y cyfarfod neu'n syth ar ôl i'r cyfarfod ddod i ben.

Mae'n rhaid i'r hysbysiad ysgrifenedig gynnwys yr isod o leiaf: -

- Manylion am y diddordeb personol / rhagfarnus;
- Manylion y busnes y mae'r diddordeb yn berthnasol iddo;
- Llofnod yr aelod.

Os yw'r diddordeb yn un rhagfarnus, dylai'r aelod gadarnhau ei fod/bod wedi gadael y cyfarfod a heb gymryd rhan yn y mater.

- c) Dylai'r clerc gofnodi'r diddordebau a ddatgelwyd am y tro cyntaf mewn cyfarfod, yn y gofrestr o ddiddordebau. Nid yw'n ymddangos fod ffurf benodol ar gyfer gwneud hyn ond mae'n rhaid i'r gofrestr fod ar gael i'w harchwilio gan y cyhoedd ar bob adeg resymol a **rhaid iddi fod ar gael yn electronig ar wefan y Cyngor.**
- d) Dylai'r gofrestr gael ei diweddarau os oes angen, cyn gynted ag y bo'n rhesymol ymarferol ar ôl bob cyfarfod pan gaiff diddordebau eu datgan.
- e) Oni fydd aelod yn darparu hysbysiad ysgrifenedig o'r diddordeb, yna fe ystyrir nad yw'r diddordeb personol / rhagfarnus wedi cael ei ddatgan.
- f) Mae'r gofyniad i ddatgan diddordebau personol a rhagfarnus hefyd yn cynnwys rhoddion a lletygarwch os ydynt yn berthnasol i'r mater dan ystyriaeth. Nid oes unrhyw ofyniad i gadw cofrestr ar wahân ar gyfer rhoddion a lletygarwch.
- g) Mae Un Llais Cymru yn argymhell y dylai unrhyw ddatganiadau a wneir mewn cyfarfodydd gael eu cofnodi yng nghofnodion y cyfarfodydd hynny.
- h) Ni fydd gan unrhyw Gynghorwyr nad ydynt wedi datgan diddordeb unrhyw ffurflenni wedi eu cwblhau yn 'y Gofrestr'; mater i'r cyngor cymuned / tref perthnasol yw penderfynu a fydd yn cyflwyno unrhyw ffurflenni 'gwag' ar wefan y Cyngor ar gyfer yr aelodau hynny.

- i) Os bydd unrhyw newidiadau i'r diddordebau a gofrestrwyd gan y Cyngorwyr, bydd raid iddo ef / iddi hi anfon hysbysiad ysgrifenedig at y clerch o fewn 28 diwrnod o'r newid hwnnw.

Mae angen i gynghorwyr hefyd gadw mewn cof bod yn rhaid iddynt ddatgan diddordebau personol a rhagfarnus mewn cyfarfodydd anffurfiol ac y tu allan i'r Cyngor. Gall y datganiad fod yn un ar lafar yn unig, ac nid oes unrhyw system ar gyfer cofnodi datganiadau o'r fath. Ni ddylai Cyngorwyr geisio defnyddio eu statws i ddylanwadu ar unrhyw benderfyniadau; ni ddylai aelodau gymryd rhan os oes ganddynt ddiddordeb sy'n rhagfarnu.

3. ARGYMHELLIAD

- A. Nodi'r gofynion o ran y Gofrestr o Ddiddordebau y mae'n rhaid i glerc ei chadw wedi i aelodau o'r Cyngor Tref / Cymuned ddatgan diddordeb.
- B. Ystyried y gofynion hyn pan fydd y Pwyllgor Safonau'n cynnal yr adolygiadau o Gofrestrau Diddordebau sampl o Gyngorau Tref a Chymuned , a drafodir yn fanylach yn eitem 12 ar y rhaglen.

ATODIAD / ENCLOSURE

1

Cofrestr Buddiannau Aelodau

Mae cofrestr buddiannau a ddatganwyd gan aelodau yn gysyniad a gynhwyswyd mewn sawl darn o ddeddfwriaeth llywodraeth leol, ac yn enwedig felly ddeddfwriaeth a gyflwynwyd yn ystod y ganrif hon. Mae'r cysyniad hwn yn gydnaws â llywodraethu agored a thryloyw. Ceir cysyniad tebyg ar gyfer cofnodi unrhyw roddion neu letygarwch a dderbyniwyd gan aelodau etholedig. Fodd bynnag, yn gyffredinol, cyfyngwyd gweithredu gofynion o'r fath i'r cyrff sector cyhoeddus mwy megis awdurdodau unedol. Yn fwy diweddar, mae canllawiau gan Lywodraeth Cymru wedi cadarnhau fod angen hefyd i gynghorau cymuned a thref yng Nghymru gadw "cofrestr" o'r fath a bod rhaid i'r gofrestr honno gael ei harddangos yn electronaidd ar wefan y cyngor, cyfleuster y mae'n rhaid i bob cyngor lleol ei gael o 2015/2016 ymlaen.

Yn rhwystredig iawn, cafwyd dryswch a gwahaniaethau barn a heriau ar y mater yma, o ran beth yn union sydd ei angen. Mae Un Llais Cymru yn barnu mai ystyr "cofrestr" yw dogfennaeth mewn unrhyw fformat sy'n dangos buddiannau aelodau (a byddai'r un peth yn wir ar gyfer unrhyw roddion neu letygarwch a dderbyniwyd gan aelodau). Nid yw gweision sifil Llywodraeth Cymru yn awgrymu unrhyw fformatau penodol i'r perwyl hwn yn y canllawiau a gyhoeddwyd ganddynt. Datblygodd Un Llais Cymru ffurflen enghreifftiol ar gyfer diben o'r fath (gweler isod).

Beth mae angen i gynghorau ei wneud:

Yn dilyn trafodaethau gyda Llywodraeth Cymru, daeth yn amlwg nad yw'r cyfrifoldeb newydd i gyhoeddi'r gofrestr buddiannau ar-lein yn cynnwys llenwi'r ffurflen yr oedd Un Llais Cymru wedi'i dosbarthu i aelod gynghorau ar yr 28ain Mai 2015. Credwyd yn wreiddiol y cafodd y ddarpariaeth i eithrio cynghorwyr cymuned a thref o ofynion paragraff 15(1) y model god ymddygiad i gofrestru rhai buddiannau ariannol ac o fathau eraill o fewn 28 diwrnod i dderbyn eu swyddi ei dileu gan Ddeddf 2013. Fodd bynnag, yn dilyn trafodaethau gyda swyddog perthnasol Llywodraeth Cymru, gwelwn nad yw hynny'n wir. Mae'r swyddog yn deall efallai y bu dryswch ar y mater hwn, ac fe gadarnhaodd nad yw Deddf 2013 yn effeithio o gwbl ar ofynion y cod ymddygiad sy'n ymwneud â datgelu a chofrestru buddiannau. Yn fyr, mae gofynion y cod ymddygiad, fel y mae'n berthnasol i gynghorau cymuned a thref, fel a ganlyn:

- a) Rhaid i gynghorwyr ddatgan buddiant personol ac, os yn briodol, fuddiant rhagfarnol sy'n gysylltiedig â materion perthnasol pan maent yn bresennol mewn cyfarfodydd.
- b) Pan mae cynghorwyr yn datgan buddiant personol am y tro cyntaf, rhaid iddynt roi cadarnhad ysgrifenedig o'r buddiant i'r Swyddog Priodol, cyn neu'n union wedi diwedd y cyfarfod. Mae'n arfer da i'r Swyddog Priodol gofnodi'r datganiadau hyn yng nghofnodion y cyfarfod.
- c) Dylai'r Swyddog Priodol gofnodi buddiannau a ddatganwyd mewn cyfarfodydd am y tro cyntaf yn y gofrestr buddiannau yn unol ag adran 81 Deddf Llywodraeth Leol 2000. Rhaid i'r gofrestr fod ar gael i'w harchwilio gan

y cyhoedd ar unrhyw adeg resymol ac, yn dilyn dyfodiad Deddf 2013, rhaid iddi gael ei gosod ar wefan y cyngor.

d) Dylid diweddarau'r gofrestr cyn gynted ag y bo hynny'n rhesymol ymarferol yn dilyn pob cyfarfod pan gaiff buddiannau newydd eu datgan.

Pa ddatganiadau i'w cofnodi:

Dylid gwneud datganiadau o fuddiannau yn unol â'r Cod Ymddygiad ar gyfer aelodau awdurdodau lleol yng Nghymru (trowch at y Canllawiau gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru ar gyfer aelodau cynghorau cymuned – sydd ar gael ar lecyn aelodau gwefan Un Llais Cymru). Mae'r canllawiau yn cynnwys manylion am fuddiannau personol a rhagfarnol ac maent yn cyfeirio hefyd at roddion a lletygarwch. Yn y pendraw, mater i'r aelodau yw penderfynu a ydynt yn gwneud datganiad o fuddiant ai peidio, gan ddiybennu ar amgylchiadau eu sefyllfa. Mae gan eraill (trydydd partion) wastad yr hawl i herio unrhyw fethiant i ddatgan buddiant, ac mae'n bwysig felly fod aelodau'n cael eu hatgoffa i gymryd materion o'r fath o ddifrif.

Templed ar gyfer cofrestr/datganiadau:

Mae Un Llais Cymru wedi paratoi "templed" i'w ddefnyddio gan aelod gynghorau at ddibenion gweithredu cofrestr o'r fath, a chafodd ei ddosbarthu i aelod gynghorau. Mae copïau o'r templed hwn ar gael ar lecyn aelodau gwefan Un Llais Cymru, os oes angen. Os ydych yn defnyddio'r ffurflenni hyn (neu unrhyw rai eraill) ar gyfer cofnodi datganiadau o fuddiannau yn swyddogol, y "gofrestr" fel y cyfryw fydd y casgliad o'r holl ffurflenni yn cael eu cyflwyno gyda'i gilydd. Gellir cyflwyno'r rhain mewn unrhyw ddull cyfleus, efallai wedi'u trefnu yn ôl enw aelod neu ddyddiad. Yn naturiol, ni fydd aelodau nad ydynt wedi datgan unrhyw fuddiannau wedi llenwi unrhyw ffurflenni i'r perwyl hwnnw, sy'n golygu y bydd eu cofnodion yn wag (hynny yw, ni fydd ganddynt unrhyw gofnodion). Nid yw'n cael ei ystyried yn angenrheidiol dangos unrhyw ffurflenni "gwag" o'r fath ar wefan y cyngor, ond nid yw'n anghywir gwneud hynny os mynnwch.